

Neplatnost právních jednání (o. z.) [Právní jednání (o. z.)], Nemožnost plnění, Cenné papíry

[§ 580 odst. 2 o. z.](#), [§ 588 o. z.](#), [§ 1760 o. z.](#), [§ 2006 o. z.](#)

Kupní smlouva není neplatná pro počáteční nemožnost plnění podle [§ 580 odst. 2 a § 588 o. z.](#) jen proto, že prodávající nebyl ke dni jejího uzavření vlastníkem předmětu koupě.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. 29 Cdo 2601/2016, ECLI:CZ:NS:2018:29.CDO.2601.2016.1)

Nejvyšší soud k dovolání žalobce zrušil rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 2. 2016, sp. zn. 8 Cmo 366/2015, jakož i rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. 19 Cm 205/2014, a věc vrátil Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

I. Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 15. 9. 2015, č. j. 19 Cm 205/2014--37, zamítl žalobu o splnění povinnosti žalované osobně se dostavit ke kterémukoliv subjektu, který má se společností Centrální depozitář cenných papírů, a.s., uzavřenou smlouvu o účastnictví v centrálním depozitáři cenných papírů, a učinit právní úkon, kterým převede 60 kusů kmenových akcií společnosti E. holding, a.s., v zaknihované podobě, ve formě na majitele o jmenovité hodnotě jedné akcie 500 Kč (dále jen „sporné akcie“), a 30 kusů podílových listů fondu A. globální akciový fond, otevřený podílový fond, A. investiční společnost, a.s., v zaknihované podobě, ve formě na jméno o jmenovité hodnotě 500 Kč (dále jen „sporné podílové listy“), na účet cenných papírů žalobce (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II).

2. Soud prvního stupně vyšel z toho, že:

[1] Dne 20. 8. 2014 uzavřel žalobce (jako kupující) se žalovanou (jako prodávající) kupní smlouvu o převodu sporných akcií a sporných podílových listů za celkovou kupní cenu 9 740 Kč (dále též jen „kupní smlouva“).

[2] Žalovaná nebyla ke dni uzavření kupní smlouvy vlastnící sporných akcií, neboť je již 17. 4. 2002 převedla na třetí osobu.

[3] Dne 10. 9. 2014 žalovaná od kupní smlouvy odstoupila a vrátila žalobci zaplacenou kupní cenu.

[4] Následně žalovaná (dne 27. 10. 2014) převedla sporné podílové listy na třetí osobu.

3. Na takto ustaveném základu soud prvního stupně uzavřel, že žalovaná nebyla ke dni uzavření kupní smlouvy vlastnící sporných akcií, a proto je nemohla ani převést na žalobce. Taktéž nemohla splnit povinnost převést na žalobce sporné podílové listy, neboť je později převedla na třetí osobu a již je nevlastní. Odkazuje na [§ 37 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb.](#), občanský zákoník (dále též jen „obč. zák.“), soud prvního stupně uzavřel, že kupní smlouva je v rozsahu, v němž se žalovaná zavázala převést sporné akcie, absolutně neplatná. Ve „zbylé části“ je pak podle soudu prvního stupně petit žaloby nevykonatelný, neboť žalovaná již k datu vydání rozhodnutí sporné podílové listy nevlastní.

4. Vrchní soud v Olomouci ve výroku označeným rozsudkem rozhodnutí soudu prvního stupně k odvolání žalobce potvrdil (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

5. Odvolací soud předně zdůraznil, že s ohledem na datum uzavření kupní smlouvy je třeba nároky z ní plynoucí posuzovat podle zákona č. [89/2012 Sb.](#), občanský zákoník (dále též jen „o. z.“).

6. Prodala-li žalovaná sporné akcie již dne 17. 4. 2002, je kupní smlouva v tomto rozsahu podle odvolacího soudu absolutně neplatným právním jednáním podle [§ 580 a § 588 o. z.](#), neboť „v režimu [občanského zákoníku](#) lze vlastnické právo nabytí pouze od vlastníka věci“. Odvolací soud dovodil, že „současný [občanský zákoník](#) nabytí vlastnické práva od neoprávněného (nevlastníka) v obecné rovině neumožňuje“, přičemž [§ 1109 o. z.](#) na projednávanou věc nedopadá.

7. Odvolací soud pak shledal správným i závěr soudu prvního stupně o nevykonatelnosti petitu žaloby, jde-li o sporné podílové listy, neboť je žalovaná před vydáním rozhodnutí převedla na třetí osobu. „Základním předpokladem pro uložení žalobou požadované povinnosti žalované je podmínka zápisu“ sporných podílových listů „na účtu žalované“. Není-li tato podmínka ke dni rozhodování soudu [\[§ 154 zákona č. 99/1963 Sb.\]](#), občanský soudní řád (dále též jen „o. s. ř.“) splněna, domáhá se žalobce nemožného plnění podle „[§ 560 odst. 2 a § 588 o. z.](#)“, a žalobě tak nelze vyhovět.

8. K rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2007, sp. zn. [29 Odo 1335/2005](#), jehož závěrů se žalobce dovolával, pak odvolací soud poznamenal, že závěr žalobcem zmiňovaný (podle něhož „předpokladem platnosti smlouvy o úplatném převodu cenných papírů není, aby byl prodávající v době uzavření smlouvy vlastníkem cenných papírů, k jejichž prodeji se zavazuje“) „je obsažen pouze v odůvodnění rozhodnutí, jehož právní větou je výklad projevu vůle v obchodnězávazkových vztazích obchodníků s cennými papíry, zatímco v daném případě se jedná o občanskoprávní vztah o prodeji cenných papírů vlastníkem třetí osobě“.

II. Dovolání a vyjádření k němu

9. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jež má za přípustné podle [§ 237 o. s. ř.](#), neboť odvolací soud se při řešení otázky, zda je kupní smlouva neplatným právním jednáním pouze proto, že žalovaná v době jejího uzavření nebyla vlastnící sporných akcií, resp. zda je petit žaloby (návrh rozsudečného výroku) nevykonatelný jen proto, že žalovaná nebyla ke dni vydání rozhodnutí soudu prvního stupně vlastnící sporných podílových listů, odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu.

10. Dovolatel zdůrazňuje, že žalovaná měla možnost si sporné akcie i sporné podílové listy obstatat; sama skutečnost, že ke dni uzavření kupní smlouvy, resp. vydání rozhodnutí soudu prvního stupně nebyla jejich vlastnící, nemá vliv ani na platnost uzavřené smlouvy, ani na vykonatelnost petitu žaloby.

11. V této souvislosti dovolatel poukazuje na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Odo 1335/2005](#), jehož závěry se podle přesvědčení dovolatele plně prosadí i v projednávané věci.

12. Dovolatel navrhuje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

III. Přípustnost dovolání

13. Nejvyšší soud předeseilá, že rozhodné znění [občanského soudního řádu](#) pro dovolací řízení (do 29. 9. 2017) se podává z části první článku II bodu 2 zákona č. [296/2017 Sb.](#), kterým se mění zákon č. [99/1963 Sb.](#), občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. [292/2013 Sb.](#), o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

14. Dovolání je přípustné podle [§ 237 o. s. ř.](#), a to pro zodpovězení dovolatelem otevřené otázky, na jejímž posouzení napadené rozhodnutí závisí a jež dosud nebyla – pro poměry právní úpravy účinné od 1. ledna 2014 – v judikatuře Nejvyššího soudu vyřešena.

IV. Důvodnost dovolání

15. S ohledem na datum uzavření kupní smlouvy je pro posouzení dovoláním otevřené otázky rozhodný (jak správně uzavřel odvolací soud) zákon č. [89/2012 Sb.](#), občanský zákoník.

16. Podle [§ 574 o. z.](#) je na právní jednání třeba spíše hledět jako na platné než jako na neplatné.

Podle [§ 580 odst. 2 o. z.](#) je neplatné právní jednání, pokud má být podle něho plněno něco nemožného.

Podle [§ 588 o. z.](#) soud přihlídně i bez návrhu k neplatnosti právního jednání, které se zjevně přičí dobrým mravům, anebo které odporuje zákonu a zjevně narušuje veřejný pořádek. To platí i v případě, že právní jednání zavazuje k plnění od počátku nemožnému.

Podle [§ 1760 o. z.](#) skutečnost, že strana nebyla při uzavření smlouvy oprávněna nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, sama o sobě neplatnost smlouvy nevyvolává.

Podle [§ 2006 o. z.](#), stane-li se dluh po vzniku závazku nesplnitelným, zaniká závazek pro nemožnost plnění. Plnění není nemožné, lze-li dluh splnit za ztížených podmínek, s většími náklady, s pomocí jiné osoby nebo až po určené době (odstavec první). Nemožnost plnění prokazuje dlužník (odstavec druhý).

17. Již při výkladu právní úpravy účinné do 31. 12. 2013 Nejvyšší soud opakovaně dovodil, že předcházejí-li obligační účinky kupní smlouvy účinkům věcněprávním (tj. nabytí vlastnictví kupujícím), prodávající nemusí být v době uzavření kupní smlouvy vlastníkem prodávané věci (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 2. 2016, sen. zn. [29 ICdo 42/2015](#), uveřejněný pod č. [33/2017 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek](#), část občanskoprávní a obchodní, a rozhodnutí v něm citovaná).

18. V (dovolatelem přílehlavě citovaném) rozsudku sp. zn. [29 Odo 1335/2005](#) pak Nejvyšší soud vysvětlil, že předpokladem platnosti smlouvy o úplatném převodu cenných papírů není, aby prodávající byl v době uzavření smlouvy vlastníkem cenných papírů, k jejichž prodeji se zavazuje, resp. aby byla tato skutečnost pro kupujícího seznatelná. Důvodem neplatnosti takové smlouvy by ve smyslu [§ 37 odst. 2 obč. zák.](#) mohla být pouze objektivní nemožnost plnění (např. kdyby převáděné akcie vůbec neexistovaly, popř. nikoliv v počtu, který by se prodávající zavázal převést).

19. S účinností od 1. 1. 2014 zákonodárce výslovně upravil důsledky nedostatku oprávnění strany smlouvy (v okamžiku uzavření smlouvy) nakládat s tím, co má být podle smlouvy plněno, pro platnost takové smlouvy v [§ 1760 o. z.](#)

20. Jde-li o kupní smlouvu, pak na rozdíl od výše popsaných závěrů, přijímaných za účinnosti předchozího [občanského zákoníku](#), není nadále významné, zda kupující nabývá vlastnické právo již samotnou smlouvou, anebo (až) v důsledku další právní skutečnosti (modu). Nové upravené pravidlo obsažené v [§ 1760 o. z.](#) totiž nerozlišuje, zda má smlouva (*titulus*) tzv. translační účinky, tj. zda se vlastnické právo k věci převádí již samotnou smlouvou k okamžiku její účinnosti (a *titulus* a *modus* splývají v jedno; srov. [§ 1099 o. z.](#)), anebo zda je k nabytí vlastnického práva kupujícím (tj. ke splnění závazku prodávajícího umožnit kupujícímu nabytí vlastnické právo k věci, jež je předmětem koupě) nutné další právní jednání (*modus*). V obou případech platí, že skutečnost, že prodávající není ke dni uzavření kupní smlouvy vlastníkem předmětu koupě, nečiní kupní smlouvu sama o sobě neplatnou pro počáteční nemožnost plnění ve smyslu [§ 580 odst. 2](#) a [§ 588 o. z.](#)

21. Přestože absence oprávnění prodávajícího nakládat s předmětem koupě nemá (sama o sobě) vliv na platnost kupní smlouvy, má (může mít) význam pro posouzení, zda dojde k věcněprávním účinkům smlouvy (zda se kupující stane vlastníkem předmětu koupě).

22. V odborné literatuře srov. shodně MELZER, F., PIECHOVICZOVÁ, L. in MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář Svazek III*, § 419–654, Praha: Leges, 2014, s. 731 a 732, HULMÁK, M. in HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 197 až 199, či PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R. in ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. (§ 1721 až 2520)*. Wolters Kluwer, Praha, 2014, s. 87 a 88.

23. Nejvyšší soud pak nemá žádné pochybnosti o tom, že převede-li prodávající po uzavření kupní smlouvy předmět koupě na třetí osobu, nestává se (zásadně) závazek kupujícího převzatý kupní smlouvou (umožnit kupujícímu nabytí vlastnické právo k věci, jež je předmětem koupě) pouze z tohoto důvodu nespelnitelným ve smyslu [§ 2006 o. z.](#) a nezaniká pro (následnou) nemožnost plnění. To platí tím spíše, jde-li o věci druhově určené.

24. V projednávané věci se žalovaná měla zavázat kupní smlouvou převést na dovolatele zaknihované cenné papíry (sporné akcie a sporné podílové listy); kupní smlouva představuje právní důvod (*titulus*) pro nabytí vlastnického práva, právní skutečnost, s níž zákon spojuje nabytí vlastnického práva (*modus*), představuje zápis na účet vlastníka, popř. na účet zákazníků ([§ 1104 odst. 1 a 2 o. z.](#)).

25. Obecně platí, že prodávající je povinen splnit svůj (kupní smlouvou převzatý) závazek odevzdat věc, která je předmětem koupě, kupujícímu a umožnit mu nabytí vlastnické právo k ní (srov. [§ 2079 odst. 1 o. z.](#)); není-li jejím vlastníkem, je povinen si ji opatřit, popř. jinak zajistit splnění svého (kupní smlouvou převzatého) závazku. Důsledky prodlení dlužníka s plněním dluhu upravují [§ 1968 a násl. o. z.](#), důsledky případné změny okolností a tzv. hospodářské nemožnosti plnění pak [§ 1764 až 1766 o. z.](#)

26. Převzala-li žalovaná kupní smlouvou závazek umožnit dovolateli nabytí vlastnické právo ke sporným akciím a sporným podílovým listům, je povinna jej splnit; nevlastní-li tyto zaknihované cenné papíry (proto, že je prodala před uzavřením, resp. po uzavření kupní smlouvy třetím osobám), je povinna si je opatřit, popř. jinak zajistit splnění svého (kupní smlouvou převzatého) závazku.

27. Nejvyšší soud proto uzavírá, že kupní smlouva není (v rozsahu, v němž se žalovaná zavázala převést na dovolatele sporné akcie) od počátku neplatná jen proto, že žalovaná nebyla v okamžiku jejího uzavření vlastnící sporných akcií, a její závazek převést na dovolatele sporné podílové listy nezanikl jen proto, že je převedla (po uzavření smlouvy) na třetí osobu. Proto nelze ani dovozovat, jak to učinil odvolací soud, že se dovolatel domáhá (jde-li o sporné podílové listy) nemožného plnění a žalobě z tohoto důvodu nelze vyhovět.

28. Nejvyšší soud nemůže v této souvislosti nevyjádřit podiv nad způsobem, jakým se odvolací soud „vypořádal“ s argumentací dovolatele poukazující na závěry formulované v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Odo 1335/2005](#) (srov. výše).

29. Z ustálené judikatury Ústavního i Nejvyššího soudu se podává, že soud není povinen budovat vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jeho závěrů je sama o sobě dostatečná (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. [III. ÚS 989/08](#), či usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. [III. ÚS 3122/09](#), anebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2012, sp. zn. [29 Cdo 2214/2010](#)). Nicméně odmítnutí závěrů Nejvyššího soudu jen proto, že jsou „obsaženy pouze v odůvodnění“ a že se neodrážejí v tzv. právní větě, není v žádném případě racionálním a logickým argumentem. Právní závěry každého (nejen Nejvyššího) soudu jsou obsaženy právě v odůvodnění rozhodnutí (srov. [§ 157 odst. 2 o. s. ř.](#)). Tzv. právní věta (ať už ji vytváří soud, či jsou jejími autory soukromé subjekty) není součástí rozhodnutí; představuje toliko stručné shrnutí právních závěrů, které tvůrce právní věty považoval v odůvodnění rozhodnutí za nejdůležitější, a slouží ke snazší orientaci v judikatuře (srov. podrobněji např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 9. 2008, sp. zn. [2 As 57/2008](#), uveřejněný pod č. 1722/2008 Sbírkou rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, či v literatuře BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, str. 185 a násl.). Skutečnost, že se některé ze závěrů Nejvyššího soudu nepromítají do tzv. právní věty (bez ohledu na to, kdo ji vytváří), samozřejmě neznamená, že tyto závěry lze bez dalšího (jen proto, že nebyly autorem tzv. právní věty zohledněny) opomíjet.

30. Jelikož odvolací soud nevyřešil dovoláním otevřenou otázku správně a dovolací důvod podle [§ 241a odst. 1 o. s. ř.](#) byl žalobcem uplatněn právem, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu podle [§ 243e odst. 1 o. s. ř.](#) zrušil. Důvody, pro které nemohl obstát rozsudek odvolacího soudu, dopadají i na rozsudek soudu prvního stupně; Nejvyšší soud proto zrušil i jej a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení ([§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.](#)).

31. Právní názor Nejvyššího soudu je pro odvolací soud i soud prvního stupně závazný ([§ 243g odst. 1 část věty první za středníkem, § 226 odst. 1 o. s. ř.](#)).